

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Μαρούσι, 8-12-2025

Αρ. Πρωτ. 159431/ΥΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ
ΘΕΜΑΤΩΝ

Ταχ. Δ/ση : Α. Παπανδρέου 37 Τ.Κ. -151 80
Πόλη : ΜΑΡΟΥΣΙ
E-mail : gnk2@minedu.gov.gr
Τηλέφωνο 210 344 3265
SI

ΠΡΟΣ: Τη Βουλή των Ελλήνων
Διεύθυνση Κοινοβουλευτικού
Ελέγχου
Τμήμα Ερωτήσεων

ΚΟΙΝ: Βουλευτές κ.
-Ανδρέα Βορύλλα
-Σπυρίδωνα Τσιρώνη
(Δια της Βουλής των Ελλήνων)

ΘΕΜΑ: «Απάντηση στην Ερώτηση με αριθμ. πρωτ.867/4-11-2025»

Σε απάντηση του ανωτέρω Μέσου Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, κάνουμε γνωστά τα ακόλουθα:

Σύμφωνα με το αρ. πρωτ. 20077/19-11-2025 έγγραφο του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής: «(...) Όσον αφορά στα σχολικά εγχειρίδια της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης παραθέτουμε ενδεικτικά αναφορές στους ελληνικούς πληθυσμούς της Χερσονήσου του Αίμου, καθώς και σ' αυτούς της Ουκρανίας και της Νότιας Ιταλίας ως εξής:

Στην Ιστορία της Γ' τάξης, το κεφάλαιο «Η Μινωική Κρήτη» (σ. 115-116), ανάμεσα στα άλλα, αναφέρεται στις αποικίες των Μινωιτών και στις σχέσεις τους με άλλα μέρη της Μεσογείου. Υπάρχει μάλιστα ο χάρτης 6 (σ. 116) που αναδεικνύει τη σχέση τους με την Κάτω Ιταλία. Επίσης, στις οδηγίες διδασκαλίας σχ. έτους 2025-2026, σ. 257 αναφέρεται: «Να δοθεί έμφαση στην αξιοποίηση της εικόνας 6 (χάρτης)» (<https://www.iiep.edu.gr/yli-kai-odigies-didaskalias-mathimaton-protovathmias-gia-to-scholiko-etos-2025-2026/>). Στην Ιστορία της Δ' τάξης, στο κεφάλαιο «Νέες αποικίες των Ελλήνων» (σ. 17-20) επισημαίνεται πως στα Αρχαία χρόνια ιδρύθηκαν πολλές αποικίες στα παράλια της Μεσογείου και του Εύξεινου Πόντου και παρατίθεται σχετικός χάρτης 1 (σ. 17). Επιπρόσθετα, στις οδηγίες διδασκαλίας σχ. έτους 2025-2026, σ. 264 αναφέρεται: «Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην αξιοποίηση του Χάρτη 1 και του Παραθέματος 2, και να γίνει συσχέτιση με το σήμερα, τη μετανάστευση για οικονομικο-κοινωνικούς ή/και πολιτικούς λόγους» (<https://www.iiep.edu.gr/yli-kai-odigies-didaskalias-mathimaton-protovathmias-gia-to-scholiko-etos-2025-2026/>).

Στην Ιστορία της Ε' τάξης, στο 2^ο κεφάλαιο (σ. 12-13) που τιτλοφορείται «Οι Έλληνες "κατακτούν" τους Ρωμαίους με τον πολιτισμό τους» υπογραμμίζεται πως «Οι Ρωμαίοι [...]

γνώρισαν από κοντά τον πολιτισμό των Ελλήνων. Γοητεύτηκαν από τους ωραίους ναούς, τα αγάλματα των θεών και των ηρώων, τα θέατρα και τα στάδιά τους, τις τοπικές και τις πανελλήνιες γιορτές τους.» και πιο κάτω «Κτίζουν σπίτια και δημόσια κτίρια με ελληνικά σχέδια [...] Μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα [...] Παίρνουν Έλληνες δασκάλους για τα παιδιά τους» και τονίζεται πως το λατινικό αλφάβητο βασίζεται στο ελληνικό.

Στην Ιστορία της ΣΤ΄ τάξης οι αναφορές εκτείνονται σε 4 κεφάλαια. Στο 6^ο («Οι Έλληνες των παροικιών και των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών», σ. 48-51) επισημαίνεται πως κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας αρκετοί Έλληνες μετανάστευσαν σε άλλες περιοχές, δημιουργώντας παροικίες στα Βαλκάνια, στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες και σε άλλες περιοχές, όπου «Με την πάροδο του χρόνου χτίστηκαν μοναστήρια αλλά και κοινοτικά σχολεία», ενώ παράλληλα «Οι Έλληνες μετανάστες φρόνησαν για την έκδοση ελληνικών βιβλίων, περιοδικών και εφημερίδων». Παρατίθεται δε και σχετικός χάρτης (σ. 51), όπου επισημαίνονται οι πιο σημαντικές πόλεις με ελληνικούς πληθυσμούς στη Χερσόνησο του Αίμου, στην Κάτω Ιταλία στην Ουκρανία κ.α. Αντίστοιχα, στο κεφάλαιο για τη «Φιλική Εταιρεία» (σ. 74-77) αναφέρεται η εγγραφή μελών στις ελληνικές παροικίες του εξωτερικού και στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες και υπάρχει φωτογραφία του σπιτιού στην Οδησσό, στο οποίο ιδρύθηκε η Φιλική Εταιρεία.

Τέλος, στο Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων της Γ΄-Δ΄ Δημοτικού παρατίθεται το παραμύθι «Ο μόχθος της μύγας» (σ. 61-62) που προέρχεται από την Καλαβρία της Κάτω Ιταλίας, αναδεικνύοντας έτσι τους δεσμούς μεταξύ της μητροπολιτικής Ελλάδας και των τότε αποικιών.

Όσον αφορά στα σχολικά εγχειρίδια της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης τονίζεται ότι οι μαθητές/μαθήτριες, κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο Γυμνάσιο και το Λύκειο, μέσω των πληροφοριών που λαμβάνουν, ιδίως στο μάθημα της Ιστορίας, ενθαρρύνονται να διερευνήσουν τη διαχρονική παρουσία του ελληνικού πληθυσμού σε περιοχές, όπως η Χερσόνησος του Αίμου, τα παράλια του Ευξείνου Πόντου (π.χ. η σημερινή Ουκρανία), αλλά και η λεγόμενη «Μεγάλη Ελλάδα» (Κάτω Ιταλία, Σικελία). Η πλειοψηφία των συγκεκριμένων αναφορών στα σχολικά εγχειρίδια έχει ενταχθεί στους βασικούς διδακτικούς στόχους που πρέπει να καλυφθούν υποχρεωτικά στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου, καθώς και στη διδακτέα-εξεταστέα ύλη της Τράπεζας Θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας όλων των τάξεων του Λυκείου, ώστε να διασφαλιστεί πως το εν λόγω θέμα θα τύχει της δέουσας προσοχής εκ μέρους των εκπαιδευτικών και των μαθητών/μαθητριών (<https://www.iep.edu.gr/yli-kai-odigies-didaskalias/>).

Ειδικότερα, ως αφετηρία για την πραγμάτευση της συγκεκριμένης θεματικής τίθεται η περίοδος του λεγόμενου Δεύτερου Αποικισμού (8^{ος}-6^{ος} αι. π.Χ.), που σηματοδοτεί την εξάπλωση του ελληνισμού σε ολόκληρο τον μεσογειακό χώρο, καθώς και στα παράλια του Ευξείνου Πόντου. Η ενότητα αυτή εμπεριέχεται τόσο στο βιβλίο Ιστορίας της Α΄ Γυμνασίου («1. Αποικιακή εξάπλωση», σ. 43-44), όσο και σε αυτό της Α΄ Λυκείου («Ο δεύτερος αποικισμός, 8^{ος}-6^{ος} αι. π.Χ.», σ. 88-92), συνοδευόμενη από σχετικούς χάρτες, οι οποίοι αποτυπώνουν τα ονόματα των αποικιών που ιδρύθηκαν κατά την αρχαϊκή εποχή, αλλά και ιστορικές πηγές, ώστε οι μαθητές/μαθήτριες να τις μελετήσουν και να κατανοήσουν τα αίτια και τη διαδικασία ίδρυσης μιας αποικίας, καθώς και τις ποικίλες συνέπειες (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές) της εξάπλωσης των Ελλήνων στον τότε γνωστό κόσμο. Ειδικά, στον τομέα του πολιτισμού, τονίζεται το γεγονός πως οι Έλληνες άποικοι μετέφεραν τον τρόπο ζωής, τη γλώσσα και την τέχνη στους τόπους εγκατάστασής τους, ήρθαν σε επαφή με τους γηγενείς κατοίκους και, σε αρκετές περιπτώσεις, μετέδωσαν σε αυτούς στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού, με κυριότερο παράδειγμα τη διάδοση της γραφής στις συγκεκριμένες περιοχές (π.χ. επίδραση του ελληνικού αλφαβήτου στη διαμόρφωση του λατινικού).

Επιπρόσθετα, σημαντικός σταθμός στη διαχρονική επίδραση του ελληνισμού στις περιοχές της Χερσονήσου του Αίμου και του Ευξείνου Πόντου αποτελεί ένα γεγονός που συντελέστηκε κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής και συνακόλουθα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, η ενοποίηση μεγάλου μέρους της Ανατολικής Μεσογείου, συμπεριλαμβανομένων και τμημάτων της Ιταλίας, μέσω του εξελληνισμού της, αλλά και της

παράλληλης διάδοσης του Χριστιανισμού, γεγονός που ενισχύθηκε με την παρουσία ελληνικών-χριστιανικών πληθυσμών στις προαναφερόμενες περιοχές (Ιστορία Β΄ Γυμνασίου: «1. Από τη Ρώμη στη Νέα Ρώμη», σ. 7-9· Ιστορία Α΄ Λυκείου: «1.2. Μ. Κωνσταντίνος: Εκχριστιανισμός και ισχυροποίηση της ρωμαϊκής Ανατολής», σ. 238-241· «1.4. Ο εξελληνισμός του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους», σ. 247-249· «2.2. Η ελληνοχριστιανική οικουμένη», σ.258-260). Προς την ίδια κατεύθυνση συντέλεσε και η διάδοση του χριστιανισμού, εκ μέρους του Βυζαντίου, στους βαλκανικούς λαούς (π.χ. Σέρβοι, Βούλγαροι) και στους Ρώσους, εξέλιξη που άσκησε σημαντική επίδραση στα γράμματα και στις τέχνες τους, όπως στην περίπτωση της διαμόρφωσης του γλαγολιτικού-κυριλλικού αλφαβήτου (Ιστορία Β΄ Γυμνασίου: «1. Οι Σλάβοι και οι σχέσεις τους με το Βυζάντιο», σ. 23· «2. Οι Βούλγαροι και οι σχέσεις τους με το Βυζάντιο», σ. 24-25· «4. Η διάδοση του Χριστιανισμού στους Μοραβούς και τους Βούλγαρους», σ. 39-40· «6. Η ίδρυση, η εξέλιξη και ο εκχριστιανισμός του Ρωσικού Κράτους», σ. 43-44· Ιστορία Β΄ Λυκείου: «α. Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων», σ. 32-33).

Οι προαναφερόμενες εξελίξεις, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες (π.χ. οικονομικούς, κοινωνικούς) είχαν ως αποτέλεσμα τη σταδιακή διαμόρφωση ισχυρών ελληνικών παροικιών σε περιοχές της Βαλκανικής Χερσονήσου, όπως οι παραδουνάβιες ηγεμονίες της Μολδαβίας και της Βλαχίας, αλλά και στις βόρειες ακτές του Εύξεινου Πόντου (π.χ. Οδησσός της σημερινής Ουκρανίας), που αποτέλεσαν χώρους δράσης εύπορων Ελλήνων εμπόρων και έντονης πνευματικής κίνησης, μέσω της διάδοσης των ιδεών του Ευρωπαϊκού και, εν συνεχεία, του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Μάλιστα, για την περίπτωση του Ρήγα Βελεστινλή επισημαίνεται το όραμά του για την κοινή εξέγερση όλων των βαλκανικών λαών εναντίον των Οθωμανών και την ίδρυση μιας παμβαλκανικής Ελληνικής Δημοκρατίας. Επιπλέον, δεν είναι τυχαίο το γεγονός πως στην Οδησσό ιδρύθηκε το 1814 η Φιλική Εταιρεία, ενώ οι παραδουνάβιες ηγεμονίες επιλέχθηκαν από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη ως αφετηρία για το πρώτο ξέσπασμα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Συγχρόνως, τόσο κατά την προεπαναστατική περίοδο, όσο και μετά την ίδρυση του πρώτου ανεξάρτητου ελληνικού κράτους οι Έλληνες των παροικιών του εξωτερικού (π.χ. στα εμπορικά κέντρα του Δούναβη και των παραλίων του Εύξεινου Πόντου) αποτέλεσαν διαχρονικά μια δυναμική παρουσία στους τομείς του εμπορίου, της ναυτιλίας και του πολιτισμού (Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου: «5. Ο ελληνισμός από τα μέσα του 18^{ου} αι. έως τις αρχές του 19^{ου} αι.», σ. 23-25· «7. Η Φιλική Εταιρεία και η κήρυξη της ελληνικής επανάστασης στις παραδουνάβιες ηγεμονίες», σ. 28-29· Ιστορία Β΄ Λυκείου: «δ. Οι επιδράσεις του Διαφωτισμού», σ. 164-166· Ιστορία Γ΄ Λυκείου Ομάδας Προσανατολισμού Θετικών Σπουδών & Σπουδών Υγείας και Σπουδών Οικονομίας & Πληροφορικής: «3. Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 – Ένα μήνυμα ελευθερίας για την Ευρώπη», σ. 16 κ.εξ· Ιστορία Γ΄ Λυκείου Ομάδας Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών: «1. Το εμπόριο», σ. 17-20· «2. Η εμπορική ναυτιλία», σ. 20-23).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως σε ένα σχολικό εγχειρίδιο που επιχειρεί μια ολιστική προσέγγιση κάποιας ιστορικής περιόδου (π.χ. Αρχαία, Βυζαντινή, Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία) και εντός της περιορισμένης έκτασης συγκεκριμένων ενοτήτων (π.χ. Δεύτερος Ελληνικός Αποικισμός) δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν εκτενείς και εις βάθος αναφορές σε ένα μεμονωμένο θέμα, όπως αυτό του εκτός των συνόρων ελληνισμού. Όμως, η παρουσίαση ενδεικτικών πληροφοριών, όπως αυτές που αναφέρθηκαν προηγουμένως, μαζί με το σχετικό οπτικό υλικό και τις γραπτές μαρτυρίες που θα μελετηθούν από τους/τις μαθητές/τριες, δύναται να συνδράμει στην ουσιαστική κατανόηση του θέματος.

Προς αυτήν την κατεύθυνση θα συντελέσει και η εισαγωγή του θεσμού του Πολλαπλού Βιβλίου, σε συνδυασμό με την εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών για όλα τα γνωστικά αντικείμενα, συμπεριλαμβανομένης της Ιστορίας, γεγονός που θα έχει ως αποτέλεσμα οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές/τριες να έρχονται σε επαφή με πλουσιότερο υλικό. Με δεδομένη μάλιστα την ενσωμάτωση στα υπό αξιολόγηση διδακτικά πακέτα ποικίλων ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων θα υπάρχει η δυνατότητα εμπλουτισμού θεματικών ενοτήτων που συνδέονται με τον ελληνισμό που ζει εκτός συνόρων, κατά τρόπο (επιστημονικό, μεθοδολογικό, παιδαγωγικό), ο οποίος εντάσσεται στην κεντρική στόχευση

της εκπαιδευτικής πολιτικής για ενθάρρυνση των μαθητών/τριών να ανακαλύψουν με διερευνητικό τρόπο την ιστορική γνώση και να ανασυνθέσουν κριτικά το ιστορικό παρελθόν, αναπόσπαστο τμήμα του οποίου αποτελεί η διαχρονική παρουσία Ελλήνων σε περιοχές, όπως η Χερσόνησος του Αίμου, η Κάτω Ιταλία και η σημερινή Ουκρανία (...)».

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΣΟΦΙΑ ΖΑΧΑΡΑΚΗ

Εσωτερική Διανομή

1. Γραφείο Υπουργού
2. Γραφείο Υπηρεσιακού Γραμματέα